

ANDREONEKO PLANUA

- Riin, riin, riiin!
- Bai, zein da?
- Joseba, hi al haiz? Lander nak!
- Kaixo Lander, zer moduz?
- Ondo, ondo, hi ere bai ezta? Deitzen dit gauza berezi bat erakutsi nahi ditelako.
- Zer duk, "LEZO" aldizkarirako egin duken artikuluren bat edo...?
- Ez, ez. Ez du holakorik. Herriko artxibo historikoa garbitzen eta sailkatzen ari niyuk-
ken eta bat-batean planu misteriotsu batekin egin dut topo. Ezin al duk etorri? Gaur
liburutegian egongo nak arratseko 8ak arte
- Bale, lanetik irten eta zuzenean joango nak.
- Ederki Joseba, gero hitz egingo diagu. Gero arte!
- Bai Lander, gero arte!

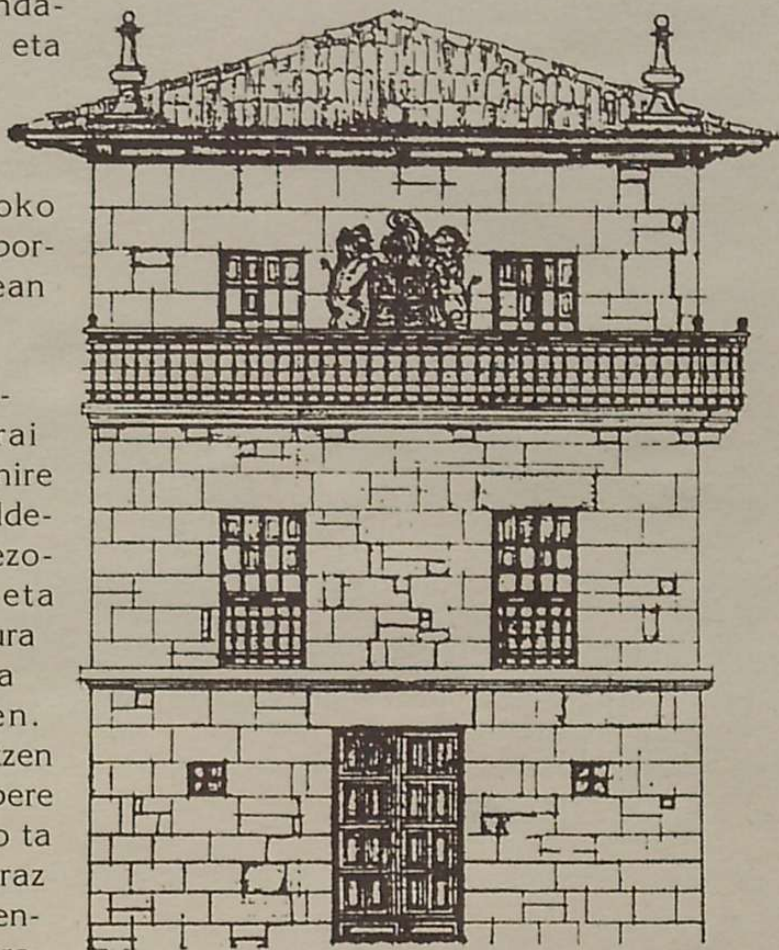
- Planu misteriotsu bat! -pentsatu nuen nire artean- Agian Lezo zaharraren berri
ematen digun planua. Dena den Landerrek horrela deitzeko zerbait garrantzitsua izan-
go da. Bera baita herriko liburutegia eta ikerlaririk onena.

Lanetik atera eta kotxea hartuta Lezo aldera abiatu nintzen, Landerrek aipaturiko
planu misteriotsua nire burutik ezin kendurik. Laister Gaintxurizketako gainean nen-
goen. Lezo alderako desbideraketa hartu eta beherantz jeitsi egin nintzen, ezker-esku-
bi lezoar baserriak utziz: Gaintxurizketa, Zapatazabar, Patxikuene, Aristiberri, Apai-
ziartza, Etxeberri, Gaintza, Txatxamendi, gasolindegia, Sagasti eta Uruneko
industrialdeak, Urrullo, Larrezabal,... eta berehalaxe, konturatu gabe, San Pedro, Pys-
be eta Zubitxoko etxeak. Lezon nengoen, bidegurutzean Donibanerako errepidea har-
tu eta gorantz igo nintzen. Andreone, herriko kultur-etxe eta liburutegiaren parean
nengoela, ezker alderantz okertu eta bertan aparkatu nuen berebila.

Egun polita zen, martxoko eguna. Zerua urdin-urdina zen, ateria, baina hotza suma-
tzen zen, eta kalean ibiltzeko txamarra jantzi beharra zegoen. Andreone beti bezala
zegoen, zahar eta berri, bakarti eta airoxo Lezoko Kale Nagusiaren bukaeragunean.
Hondarrarrizko lausez egina, eta balkoi luze eder batekin aurrekaldean. Esaten dute-

nez Blas Lezoko kortsario sanjuandarraren hondasuna izan omen zen eta gero mojen komentua, eta hortik omen datorkio herriak emandako izena: Andreone (andre onen etxea alegia). Bere oinetan Lezoko kaia, gaur guztiz industrial eta esportaziorako autoz beteta, garai batean untziola famatua izan zena.

Haizeak inguruko zuhaitzen hostoak kulunkatzen zituen eta garai zaharretako oihartzuna zekarren nire gogora. Ate aurrean nengoen. Goialdean hiru armarri egurrez eginak: Lezokoa erdian, eta "Zazpiak-bat" eta "Arrano Beltza" ezker-eskubi. Barrura sartu eta ezkerreko atea bultzatuta liburutegira barneratu nintzen. Barruan, sei edo zazpi gazte irakurtzen eta euren lanak egiten eta Lander bere mahaiko ordenagailuan lanean, jo ta ke, beti bezala. Ez zen nire etorreraz ohartu. Hau beti bezala lanean! –pentsatu nuen nire barrurako– eta bera-rengana hurbilduz agurtu egin nuen.

Hauxe da Andreone zaharra, jauregia hasieran, komentua ondoren eta orain kultur-etxea dena.

- Kaixo Lander! hemen nak, telefonoz esana bezala.
- Kaixo Joseba, hire zain nioken. Banekiken etorriko hintzala, baina ezin egonez nioken. Ez haiz ideiarik egiten, zer aurkitu dudan –esan zidan oraingo honetan ahotsa jeitsiz liburutegian zeuden gazteek entzun ez zezaten–
- Zer aurkitu duk ba? –esan nion harridura handi batez beterik–
- Laister erakutsiko dit, baina itxon tzak bost bat minutu, zortziak arte, orduan liburutegia ixteko ordua izango duk eta bakarrik egonda lasaiago erakutsiko dit. Berdin zaik ezta?
- Bai, bai Lander, lasai ibili horregatik. Bitartean hemen egongo nak, bertako liburuak eta aldizkariak kuxkuseatzen.

Esan eta egin. Lander pakean utzi nuen bere ordenagailuko lana egiten eta tarteka bertan zegoen jendea atenditzen, eta mihaketa lanetan murgildu nintzen. Lezoko liburutegia arras interesgarria iruditu zait beti, baina Aitor dezadan egun hartan planu misteriotsu haren berri edukitzeko zain nengoela, oraindik askoz interesgarria iruditu

zitzaidala. Han zeuden Trapujaleren ipuinak eta Zabarre piratarenak nahasirik, Patri Urkizuren liburuak eta "LEZO" eta "ORRATX" aldizkariak pilaturik LEZOKO TXOKOA deitzen den apalategian. Barnegogoetan murgildurik nengoela Landerren ahotsa entzun nuen.

– Barkatuko didazue, baina ixteko ordua da!

Bertan irakurtzen ari ziren gazteak altxatu eta euren gauzak gordetzeari ekin zioten. Txamarrak hartuta laister kanporatu ziren. Landerrek kanpo aldeko atea giltzatu eta bere mahaira hurbiltzeko keinua egin zidan. Beheko kajoia ireki eta atzamar urdurien artean paper zahar-horitua atera zuen.

– Ikusi Joseba, begira zak ongi! –eta hau esanez bere mahai gainean ipini zuen–

Zaharra zen oso, eta ukitzen zen bakoitzean zatiren bat erortzen zitzaion, oso egoe-
ra kaxkarrean baitzegoen. Hori-horitua zen, eta bere baitan, denborak ezabatutako
marrak, marrazkiak eta testu laburrak irakur zitezkeen oraindik. Lehenengo begira-
tuaz, Lezoko Gurutze Santua, Zilargilene, Puntterre, eta... Bortalaborda irakurri ahal
izan nituen. Azken izen hau irakurtzean harritu egin nintzen eta.

– Bortalaborda ipintzen dik, garai bateko untziola. Planu hau ez duk oso berria izango e?

– Ez motel, 1739koa da. Hor beheko aldean data ipintzen dik, baina irakurtzat egi-
learen sinadura –papera nire begien aurrera gehiago hurbilduz–

– Blas Le..., le..., le... ez dit ongi ikusten. Zer jartzen dik hemen?

– Blas Lezoko –esan zuen Landerrek solemnitete handiz–

– Blas Lezoko, kortsario sanjuandarra?

– Bai, berbera.

– Hau duk hau egin duken aurkikuntza baliotsua!

– Bai motel, baliotsua oso, baina ez bakarrik hik pentsatzen dukenangatik.

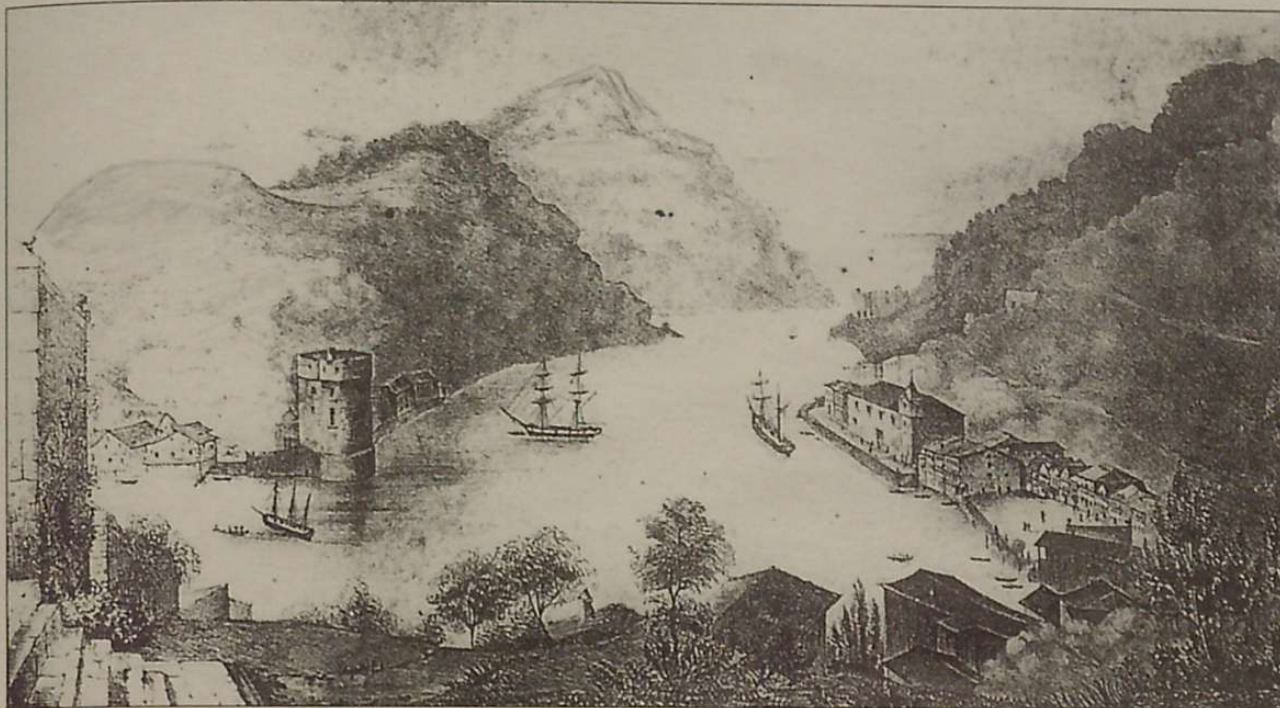
– Zer esan nahi duk?

– Jakingo duken bezala Blas Lezoko Mendebaldeko Indietan ibili izan yuken, eta
zurumurruek beti esan dutenaren arabera, hango indioei lapurtutako urre, zilar eta
harbitxieiz osaturiko altxor handia ekarri omen ziken Euskal Herrira. Baina zurumurru
hau ez aparta, inork ez dik ezer gehiago jakin balizko altxor honi buruz.

– Eta zergatik ateratzen duk orain ixtorio zahar hori?

– Begi aurrean duken planu zahar hau, altxorraren berri ematen duen planua delakoz.

– Zer? zer diok Lander?

Holakoa zen XVIII. mendean Pasai Donibane eta Lezora eramaten zuen badia.

– Aditu dukena. Beizak ongi!

Landerrek belarri gainean zuen arkatza hartu eta planuan seinalatuz honela esan zuen:

– Ikusten al duk hau? Gurutze Santuaren ermita duk, eta Zilargilene izeneko hau Zabarre edo Koartela aurretik pasatzen den bidexkaren izen zaharra. Gezi honek Bordalaborda untziola zaharrerantz garamazkik, eta iparraldera zuzentzen den beste gezi honek altxorraren tokira joateko bidea erakusten ziguk. Bere ondoan azaltzen duken 25 hori, kontatzeko pausuak ditu eta urrezko dukate zahar honek altxorraren kokapena adierazten ziguk zehazki.

– Baina, baina... eta guk zer egiten diagu hemen geldirik. Iluna zio baina joan beharko diagu. Ez al zaik iruditzen?

– Nik planuari jarraitu zioat eta egondu nak markatutako tokian

– Bai? eta zer aurkitu duk?

– Deus ere ez. Askotxo bilatuta, sasi arteko zulo baten sarrera, ez besterik. Makurtuta sartu behar izan niyuk. Iluna zioen oso, eta busti-bustia... Utzi behar izan niken beste baterako. Horregatik deitu dit.

– Bai ni prest niok. Nahi dukenean jaongo gaittuk.

– Nik dagoeneko materiala erosi dit, plastikozko arropa, sokak eta linterna ona. Nire ustez joateko egunik onena etzi izango duk, ostirala baita, eta jende gutxiago ibiliko baituk aieka hauetan. Onena zitekek ilunabarrean, 8.30ak inguruan, ni lanetik ateratzen naizenean. Zer iruditzen?

– Primeran, dena-den zerbait asmatu beharko diagu etxerako.

– Nik Arantzari Tiñelun afari bat dudala esango zioat.

– Ez duk aitzaki txarra. Gauza bera esango zioat Begoñari.

– Bueno bat, etzi arte! 8.30etan Lezoko plazan, udaletxeko arkupeetan bilduko gaituk. Ordurarte! A Joseba, ez ahaztu oinetako onak ekartzen, mendiko botak edo halako zerbait.

Osteguna igaro zen, eta ondoren ostirala etorri. Klaseak eman nituen, beti bezala, eta ilunabarrean mendiko botak ezkutuan kotxeko mailetontzian sartu eta Lezora joateko prestatu nintzen.

– Ondo pasa afarian! –esan zidan Begok– eta kontuz ibili edaten duzunarekin! –gehitu zuen gero–

– Bai lasai, ez dut askorik edango, afaltzeko behar adina, ez besterik. Gero arte!

Goiko Plazan, Bikarione aurrean aparkatu, zapatak erantzi eta botak jantzi, eta Jorgeren kiosko aldetik pasatuz, eskubiko eskaileratik jeitsi nintzen beheko plazara. Zortziak eta laurden ziren, goiz samar, baina zegoeneko Landerren itzal luzea kontzejupeko arkupeetan ikus zitekeen.

– Kaixo Lander, ondo al gaittuk?

– Bai fitxatuberria niok eta dagoeneko libre. Joango al gaittuk?

– Bai goazen!

Gurutze Santuaren Plazatik Kale Nagusira abiatu ginen. Ezkerraldean Ganboa Nagusi izeneko etxea utziz kai alderantz jeisten den bidexka hartu (garai batean Zilar-gilene deitu izan dena) eta Ganboattiki eta Zabarre igaroz Polentzarreneko ibilbiderantz zuzendu ginen. Landerrek poltsa handi bat zeraman eta barruan plastikozko arropak, sokak eta linterna. Polentzarrenetik ixil-ixilka gora abiatu ginen, Andreone atzean utzi eta berehala dagoen bidezigor batetik kai aldera jeitsi ginen. Hortik barrera gorago, Bordalaborda izeneko untziola egon zen tokiraino.

– Hementxe Joseba, hemen zioken untziola!

– Pixka bat gehiago eta Donibaneraino motel!

– Bai, jakingo duk garai batean Bizkai auzoa Lezokoa izan zela?

– Bai garai batean!

– Beizak, ha duk zuloa, ota eta osinen artean zio.

– Hori al duk? Ez dik kobazulorik ematen, eta sarrera aldean mokordo ederrak zioztek gainera.

– Bai, hemendik jendea ibili duk, baina dirudienez inori ez zaiok iruditu kobazuloa denik, zulotxo bat, besterik ez.

– Beno, hori ikusiko diagu behin sartuz gero, ziur aski barruan ez baituk dagoeneko ezer izango.

– Hik hala uste? zuloa izugarri estua duk eta agian ez duk inoiz inor sartu. Nik hala espero dit behintzat.

– Bai estua duk e, hi sartuko haiz Lander, baina niri ederki kostako zaidak.

– Jantzi gaitzen plastikozko arropa hauekin! –poltsatik berde koloreko galtzak eta txaketak aterez–

Zuloko sarreran erantzi ginen, gure arropak poltsan sartu eta plastikozko arropak janti egin genituen. Landerrek linterna piztu zuen eta soka sorta burutik sartuta barrena abiatu zen.

– Goazen Joseba!

– Bai, goazen!

Eta honela sartu ginen zulo hartan. Batzuetan makurka, arrastaka bestetan, aurrera jarraitzen genuen. Hamar bat minutu egin genituenerako, buztinaz eta lokatzaz beterik ginen. Eskerrak plastikozko arropa hauei! –pentsatu nuen nire artean– Bat-batean amildegi sakon batekin topo egin genuen. Kontuz, hemen bukatzen duk bidea! Kristoren zuloa zio! –esan zidan Landerrek eskuan zeraman linternaz zulo hondoa ikusi nahian zebilen bitartean–

Aurrera mutilak! haxe zen euskal kortsarioek borrokarako erabiltzen zuten garraisia.

– Hau duk zuloa hau! –erantzun nion hondoa ikusi nahian begiratzen nuen bitartean–

Landerrek harri koxkor bat jaso zuen lurretik eta zulora jaurti zuen. Segundu batzuk beranduago –tzanpa!!!– aditu genuen.

– Ura zio! behean, baina soinuagatik ez zirudik gehiegi dagoenik. Gainera ez dik ematen horren sakona denik. Jeitsiko gaittuk!

– Erotu al haiz! Ezkonduta gaittuk. Ni bi mutikoaren aita nak eta hik ere hirea baduk etxean zain. Zer nahi duk umezurtz utzi ala?

– Honeraino, planua eta guzti, etorritz gero, ez gaittuk orain esku hutsik itzuliko. Jeitsi beharko diagu bada!

– Arrazoia duk, baina hi lehenengoa. Ni atzetik jeitsiko nak.

– Ados!

Soka mutur bat hango harkaitz batean irmoki lotu genuen eta beste muturra amildegira bota genuen. Lander tinko helduta, jeisten hasi zen, nire begi bistatik osoki desagertu zen arte. Goitik begiratuta, linternaren argia besterik ez nuen ikusten. Beldurtu nintzen eta ozenki garraisi egin nion:

– Landeer! ondo al hagooo?

Erantzunik lortu baino lehen oihartzunak nire hitzak errepikatu zituen:

– Landeer! ondo al hagooo?

– Baiii, ondo nioook! Hemen bideak segitzen dik. Jeitsiiii!

Aitarena egin nuen, eta gehiegi pentsatu gabe –a zer erremedio! zer egin behar nuen bestela nik hor, bakarrik eta linternarik gabe– soka heldu eta jeisteari ekin nion. Beldurrak arnasa eragozten zidan eta kakalarria galtzetan sentitzen nuen. Beste biderik ez nuen, jeisten segitu nuen. Minutu batzuk ondoren pareta erdian zegoen beste zulo baten sarreran nengoen, eta han zegoen Lander nire zain.

– Hemendik Joseba!

– Bai hobe duk, bestela...?

Bidea zabala zen eta burua makurtu gabe ibil nintekeen, ez Lander ordea, lepoa makurtuta ibili behar baitzuen. Zerbaiteko balio behar zidan ttikia izateak! –pentsatu nuen–.

Hamabost bat minutu egin genituen bide hartan eta ondoren zabalera handi batera iritsi ginen. Goiera handikoa zen, eder-ederra, nonnahi harrinigarrak, estalaktitak eta estalagmitak alegia. paretak zuri-zuriak ziren, zuriak eta arrunt diztiratsuak, bolizkoak ziruditen. Txoko batean hamabost bat kutxa zeuden, zabalik, inolako serrailarik gabe. Eta beraien inguruetan hamaika gauzaki pilatuta: harbitxiz jositako burua zuten ezpatak, urrezko edota zilarrezko kopak, korazak, era guztietako armak eta tresnak,... eta kutxetan urrezko dukate pilak, dobloiak, metal finezko pitxiak, era guztietako eraztun,

eskumuturreko, belarritako eta lepoko balio-
tsuak. Gauza horiek guztiek dir-dir egiten zuten,
metal noblez egindakoak baitziren. Han ziren
aberastasunak! Hura zilar eta urre pila! Gu tonto-
turik bezala gelditu ginen, hura espero genuena
baino askoz gehiago baitzen. Gure atzamar
dardartiek urrezko txanpon bat hartzen zuten,
segitan uzteko eta bere orde zilarrezko kopa
bat hartzeko. Hura ikaragarria zen, eta gure
begiak ez ziren nekatzen guzti hura ikustatu
nahian.

Harekin bukatu ziren gure penak. Etxea
ordaindu, zorrak kitatu eta aberatsen modura
bizi, besterik ez genuela pentsatu nuen bortizki.
Landerrek gogoeta bera edukiko zuela iruditu
zitzaidan. Bietako inork ez zuen ahoa zabaltzen.
Gure ixiltasunak hitz guztiek baino askoz gehia-
go baitzioten. Halako batean Lander makurtu
egin zen eta kutxa batetik larru biribildu moduko
bat atera zuen. Lokarri more batez loturik zego-
en. Lokarria askatua eta larru biribildutik perga-
mino bat atera zuen. Irakurtzeari ekin zion.

– Zer jartzen dik? Ulertzen al duk?

– Bai euskaraz idatzita zio, grafia zahar batean, baina ulertu egiten dit! –eta hauxe
esaten zidan bitartean, poliki baina ozenki irakurtzeari jarraitu zion–

“Aushe da Blas Leçoco Olabarrieta capitañaren alchorra, mundu
berrian eguiña. Baña ez penchatu erras eguin nuenic. Guçti au
biltçeco jentea il behar içan bainuen, il eta ebatçi ondoren. Onela
ibilli nintçen amaica ichasoetan barrena aberastasunac metatçen,
Oranen eta Indietaco Cartagenan. Asquenian nire escutan nuenian,
açaldu çen laincoaren madaricaçioa. Gaitça icaragarriac eraman
çituen nire senideac eta adisquidiac, geien maitatçen nitunac. Zori-
gaitça nire atçetic zebillela çirudien, 1700 inguruan ancamoç gel-
ditu nintçen borroca batian, 1707an begui bat galdu eguin nuen eta
1714an escuiñeco besoa. Eta ordun etçituric, onera ecarri nitun,
inorc inoiz icusico ez zituen lecura. Casualitate batez, baten batec
aurquitcen baditu, oroitu deçala alchor onec laincoaren madari-
caçioa duela lagun. Obe du betico emen gorderic uztea, gaitçac
min eguin ez diezaion. Aushe da nic, Blas Leçoco capitain zorigaiç-
tocoac ematen dion consejua. Ez aaztu nire itçac, ez baitut au alfe-
rric esaten.

Gure Iesuchristo launaren 1739garren urtian”

*Blas Lezoko Olabarrieta kortsario
sanjuandar ospetsua eta Andreone
etxeko nagusia*

◀
Eta berriro Lezoko kasko aldera. Ixilik egin genuen bidea eta konturatzerako plazan ginen.

Behin irakurri ondoren Lander eta biok ixildu ginen. Honela egon ginen bi edo hiru minututan. Azkenean nik hitz egin nuen.

– Ederra duk hau Lander, holako altxorra aurkitu eta Tutankamonena baino mada-rikazio handiagoekin gainera!

– Bai Joseba. Hau ez duk txantxetakoa. Hik lehen gogoratu didaken bezala, ezkon-
duta gaudek eta aita gaittuk. Etzekit honen berri emateak merezi ote duen.

– Ez inori berri eman, eta ez ezer eraman hemendik. Poltsikoan sartuta altxor honen
gordailua den gaitza eraman baitezakegu.

– Egia. Ez dik merezi –eta patrikatik Andreonen aurkitutako planu zaharra atereaz
hamaika zatitan txikitu zuen–

– Hobe diagu, horrela inor ez baituk inoiz tentaziotan eroriko! –gaineratu zuen–

Penaturik baina konforme itzulerako bideari ekin genion. Berrogei minututan kan-
poan ginen. Plastikozko arropak erantzi eta kalekoak jantzi,... eta berriro Lezoko kas-
ko aldera. Ixilik egin genuen bidea, eta konturatzerako plazan ginen.

– Zer Lander kafetxo bat hartuko al dugu Aizpean edo Satsan?

– Ez, ez Joseba, ez zakat ezertarako gogorik. Etxera niek. Agur beste batean egon-
go gaittuk!

– Bai agur! Gau on pasa!

Eta zuri, irakurle horri, hemen azaldutakoak jakinnahia edo aberasteko grina piztu
badizu, hobe duzu den-dena ahaztea eta Bortalabordako altxorraren zulora daraman
sarreraren bila ez ibiltzea, baldin eta ez baduzu nahi gaitzak eta zoritxarrak zu eta zure-
ak eraman zaitzateten!

JOSEBA AURKENERENA BARANDIARAN